

РЕЦЕНЗІЯ

на проєкт міждисциплінарної освітньо-наукової програми
«Біографістика і текстологія» другого (магістерського) рівня вищої освіти
(спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа
і 035 Філологія (спеціалізації «Українська мова та література»)),
розробленої в Київському університеті імені Бориса Грінченка

За тривалий сумарний період років роботи в академічному джерелознавстві й текстології нам випало бути свідками різних підйомів і спадів цієї галузі, різного ставлення до неї влади і посадовців. Тому можемо відповідально стверджувати, що всіма головними досягненнями в ній ми маємо завдячувати відданим справі пасіонаріям, кожен із яких ішов до науки своїм окремим шляхом. Російсько-українська війна поставила українців перед необхідністю осмислити пройдений шлях відкриття і збереження нашої літературної спадщини, узагальнити досвід та успішні практики джерелознавчих студій і текстологічних досліджень, забезпечити глибоку фахову підготовку нового покоління науковців. Тривалий час це здійснювалося в межах функціонування аспірантури і докторантury в Інституті літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, однак помітно, що навіть зацікавленим випускникам університетів, які бачать себе в академічній науці, потрібні спеціальні корекційні курси, на яких вони могли б оволодіти базовими навичками пошуку, зіставлення й аналізу джерел, фаховими методологією і термінологією.

Із цього погляду пропозиція професорсько-викладацького складу запровадити в Київському університеті імені Бориса Грінченка освітньо-наукову програму з підготовки магістрів «Біографістика і текстологія» видається цікавим і нестандартним кроком на шляху до вирішення окреслених проблем. У цій програмі пропонується об'єднати підготовку фахівців із двох спеціальностей: 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа і 035 Філологія (спеціалізації «Українська мова та література»), — що насправді неабиякий виклик для академічної спільноти.

Важливо, що міждисциплінарний характер освітньо-наукової програми «Біографістика і текстологія» не декларативний. Пропоновані до вивчення дисципліни на рівних охоплюють методологічні та практичні аспекти інформології, архівознавства, бібліотекознавства, літературознавства і лінгвістики. За назвами дисциплін помітно, що розробники освітньої програми з усього різноманіття наукових методів і підходів відібрали ті, які найбільш вірогідно знадобляться майбутнім біографам, а не текстологам. Це передусім «Психопоетика», «Нефікційна література», «Лінгвоконцептологія і психолінгвістика». Хоча при належному врахуванні специфіки програми

дисципліни «Структурно-семіотичні аспекти генерики», «Дискурс-аналіз» і «Корпусна лінгвістика» можуть стати в пригоді й текстологам. Найбільше, очевидно, сподівань слід покладати на «Аналітику тексту», яку розробники програми слушно ділять на лінгвістичну і літературознавчу.

Окремий блок дисциплін присвячений розвитку в майбутніх науковців вузькоспеціальних умінь і навичок, які справді лежать на межі двох спеціальностей. Розробники освітньої програми пропонують після вивчення «Критичного джерелознавства», «Лінгвістичних реконструкцій» і «Історико-літературних реконструкцій» перейти до опанування текстологічної лінійки, яка представлена дисциплінами «Ревізії тексту» і «Текстологічний практикум», та біографічної: «Стратегії біографічного наративу» і «Біографічний практикум» відповідно.

Можливо, називу ОК. 12 «Критичне джерелознавство» доцільно би змінити на «Джерелознавство» чи «Літературне джерелознавство», адже воно, як і наука загалом, завжди має бути критичне, тому виходить певна тавтологія. Крім того може виникати в студентів плутанина з такими поняттями текстології як критика тексту, критичний текст, критичне видання.

Також, гадаємо, подібний випадок із ОК. 13 «Історії тексту і текстів». Позаяк текстологія передбачає вивчення історії створення одного твору в кожному конкретному випадку, додатковий іменник «текстів» створює враження, наче мова йде про історико-літературний метод чи порівняльне літературознавство. Безперечно, що можна зробити якісь узагальнення на основі вивчення історії створення кожного твору письменника, однак попри все, це й надалі завжди лишатиметься унікальна історія одного конкретного тексту, адже один випадок неможливо накласти на інший.

Крім того у «Характеристиці освітньої програми» маємо недогляд, здогадно зумовлений досвідом останніх років, коли не лише навчальний процес, а й більшість заходів довелося переводити на дистанційну основу. У пункті «Інструментарій та обладнання» зафіксовано лише ознайомлення слухачів із електронними копіями архівних документів. Натомість не закладено безпосереднього вивчення фізичних особливостей матеріалів (розмір, колір, фактура), які далеко не завжди може передати електронна, чи будь-яка інша копія. Наприклад, аналіз філіграней.

Позитивна сторона освітньої програми — різноманітні практики (архівна, асистентська і науково-дослідна), успішність майбутньої реалізації яких, безумовно, залежатиме від добору відповідних баз. Вірю, що великий досвід професорсько-викладацького складу Київського університету імені Бориса Грінченка в цьому плані забезпечить успіх практичної підготовки майбутніх фахівців.

Застереження викликає хіба що складність організації відбору вступників на пропоновану освітньо-наукову програму, адже серед них можуть бути випускники-бакалаври спеціальностей і 029, і 035, та й інші фахівці, як-от історики. Тож від групи розробників очікується ретельність, щоб не занизити вступний ценз і водночас не прогавити майбутнього пасіонарія-текстолога або біографіста.

Підсумовуючи огляд рецензованої міждисциплінарної освітньо-наукової програми «Біографістика і текстологія», зазначимо, що Київський університет імені Бориса Грінченка має достатньо сил і ресурсів для успішної її реалізації. А в поєднанні з досвідом фахівців, які представляють академічну науку, ці починання можуть стати перспективним підґрунтям збереження і дослідження скарбів української писемної культури.

Завідувач відділу рукописних фондів
і текстології Інституту літератури
ім. Т. Г. Шевченка НАН України
кандидат філологічних наук
старший науковий співробітник

С. А. Гальченко

кандидат філологічних наук,
молодший науковий співробітник

Б. В. Цимбал

